

6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU AÇISINDAN KADIN THE SITUATION OF WOMEN ACCORDING TO NUMBERED 6100 CIVIL JUDICIAL CODE

Sabire Sanem YILMAZ*
Nazlı AYDOĞAN KAPLAN**

Özet: Bu çalışmanın ana hedefi kadının 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanunu'na göre durumunu belirlemektir. 6100 sayılı Kanun'da kadın açısından ortaya çıkan avantaj ve dezavantajlarını önemle inceleyeceğiz.

Makale aynı zamanda BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile karşılaştırarak Kanun'u incelemektedir.

Çalışmada yeni hukuk düzenlemesinde getirilen yeni hükümlerin medeni yargılama sistemi içerisinde kadın haklarını koruyan uluslararası düzenlemelere yaklaşması ve buna göre gelişmesi beklentisi dile getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kadınlar, CEDAW(BMKKHTAÖS), Medeni Yargılama, Boşanma

Abstract: The main goal of this article to mark the situation of women according to numbered 6100 Civil Judicial Code. The most important note of the article to bare the advantages and disadvantages of the new code and the changes appearing with the code numbered 6100. Special arrangements has been arising because of the characteristics of civil judicial code outside the early rules of civil judicial law giving way to specific law for civil judicial.

The rights and benefits of the women according to the new code and also the harm of the new code appearing on the women practice has been criticised. The new situation of the women according to the new civil judicial code has been seen as worsened. The main principals of the code depending on the expense payments before setting up the court case and as checking the statistics, most women who to sue divorce, cannot take action with the reason of the expenses related with the court case.

* Avukat, Muğla Barosu Kadın Hakları Komisyonu Üyesi
** Avukat, Muğla Barosu Kadın Hakları Komisyonu Üyesi

The article also has analyzed the code by the method of comparing with the international agreements as CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women). The agreement had been signed by Türkiye as being a member of United Nations in convention. The agreed articles of CEDAW provides kinds of advantages for the women which are not numbered and need to be arranged by the governments in convention, until the equal opportunity is realized in a satisfied condition. The article has been bearing the fact that the new code is not able to applied according to the ruling nature of CEDAW.

The article assumes the new articles appearing with the new civil judicial code, may be improved and to approach to the international rules preserving women rights in the system of civil judicial.

Key Words: Women, CEDAW, Civil judicial, divorce.

Konuya Franz Kafka'nın eserlerinden birinden bir tümce ile başlamak istiyorum. Tam anlamıyla cümlelerini aktarıyorum size. 'Herşeyi kendim çabalayarak elde etmek zorundayım, yaşadığım günlerle geleceği değil, geçmişini bile kendim yaratmak zorundayım, doğal olarak herkesin bir geçmişi vardır belki, ben onu bile kendim elde etmek zorundayım, bence bu en zor iş, dünya sağa mı dönüyor, Bilmiyorum ya - ayak uydurabilmem için benim sola dönmem gerekiyor. Nasıl başa çıkarım! Gücüm yetmez ki... Paltom ağır gelirken nasıl taşıyım koskoca dünyayı sırtımda? Bırak benim güçsüzlüğümü, kimin gücü yeterdi bütün istenenleri yerine getirmeye? Kendi gücümüzle bu işlerin altından kalkabilmeyi denemek çılgınlıktır, çılgınlıkla da ödenir.

6100 sayılı HMK sadece avukatlar açısından değil hakimler açısından da korkutucu değişiklikler getirdi ve usul ekonomisi ilkesi ile yargılamanın hızlandırılması ilkelerinin üzerinde vurgulayıcı bir etki yarattı.

Yani Kafka'nın dediği gibi paltomuz zaten ağırdı HMK bize, bu kez koskoca bir dünyayı taşımaya çalıştı.

Hazır mıydık böyle bir değişikliğe ya da olması gereken değişiklik bu muydu? Tartışılacak çok yanı varken biz burada sadece HMK'nın kadın açısından etkilerinin olumlu mu olumsuz mu olduğuna yaklaşmak ve biraz bu konuyu irdelemeye çalışmak istedik.

HMK'NIN KADIN ÜZERİNDEKİ DEPREM ETKİSİ: GİDER AVANSI

HMK'nın yargılamanın hızlandırılması ve usul ekonomisi ilkelere vurgu yaptığını ve bu ikili sacayağı üzerine temellendiğini söyleyebiliriz.

HMK mad. 30'da Alman ZPO'suna benzer bir bakış açısıyla dediler ki: 'Hakim yargılamanın makul süre içerisinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.'

HMK mad. 120 'Harç ve Avans Ödenmesi' başlığıyla tüm yargılama giderlerinin ve Adalet Bakanlığı'nca belirlenecek olan gider avansının peşin olarak daha dava açılırken yatırılacağı düzenlenmiştir.

UYGULAMADA : 'Dava açan kadın örneğin bir boşanma davası açıyor ise, boşanmaya ilişkin delilleri de incelenmek suretiyle örneğin bir ya da birkaç bilirkişi tayin edilecek ise ikiyüz elli TL her bir bilirkişi için, tanık sayısının da 5 katı tutarında gider avansı olmak üzere peşin yatırılması gerekmektedir.

Hakim eline kalemi alıp adeta bir bakkal gibi bakkal hesabı yapmakta ve yargılama giderleri peşin yatırılmadan dava açılmış sayılmaktadır.

HMK'nın 120. maddesinin 2. fıkrasında 'Eksiklik tespit edilen gider avanslarının taraflarca tamamlanması için dava sırasında iki haftalık kesin süre verilecektir.

Ülkemizde kadınların, en çok, evlilik birliğinin ihlal edilmesinden doğan boşanma, nafaka, çeyiz eşyalarının iadesi gibi davalar açtıkları düşünüldüğünde ve genelde boşanma davası açan kadınların sosyo ekonomik düzeylerinin geçimlerini sağlamaya yeterli olmadığı gözetildiğinde HMK'nın tüm gider avansını daha davanın başında peşin olarak alması kadını sarsıcı bir unsur ve kadın-erkek eşitliğine aykırı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

CEDAW'a göre devletin kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracı önlemler alması gerekliliği böyle bir yasal düzenlemenin yapılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

ADLİ YARDIM: DEPREMİN SONUÇLARINI ORTADAN KALDIRIR MI?

6100 sayılı HMK'nın 85 ila 392. maddeleri arasında adli yardım hükümlerine rastlıyoruz. Adli yardım, yargılama giderlerini karşılamaktan aciz olan kişilerin tüm yargılama giderlerinden muaf tutulmasını sağlayan bir mekanizma olarak karşımıza çıkıyor. HMK 334. madde adli yardımdan yararlanacak olan kişileri şu şekilde tanımlıyor.: 'Kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama ve takip giderlerini, kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, haklı oldukları yolunda kanaat uyandırmak kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.'

Uygulamada çoğu kez yargılama giderlerini karşılayamayacak olan kişi kadın olarak karşımıza çıkmakta ve barolara başvuru ile baro yönetim kurullarınca tüm malvarlığı araştırıldıktan sonra ödeme gücünden yoksun olduğuna kanaat getirildi ise bir avukat tayin edilmektedir. Dava avukat tarafından 'adli yardım talepli' açılmakta ve mahkeme tarafından da gerekli incelemeler yapıldıktan sonra yargılama giderlerinden tamamen muaf tutulmaktadır. Mahkeme davayı açan kadın hakkında malvarlığı incelemesini yapana kadar, kadın tüm yargılama giderlerinden geçici olarak muaf tutulmaktadır.

Peki, mahkeme adli yardım talebini kabul ettikten sonra adli yardım kararının kapsamı nedir? Bunun cevabını da HMK 335. maddede bulmaktayız. Buna göre: 'Yapılacak olan tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici muafiyet, yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet, tüm takip giderlerinin devlet tarafından avans olarak ödenmesi, dava takibi için avukat gerekiyorsa, davanın takibi için ücretsiz avukat tayinidir.

Görüldüğü üzere adli yardım kurumunda yargılama giderlerinden ve masraflardan muaf tutulma oldukça geniş kapsamlı tutulmuş olup, HMK sisteminde getirilen yeni değişikliklerle tüm yargılama giderlerinin daha başta peşin olarak yatırılması zorunluluğu nedeni ile kendini savunma hakkı bulamayacak olan kadın, adli yardım talebinde bulunarak kendini erkekle eşit düzeyde temsil etme hakkını bulacaktır. Tabii sırf kadın olması nedeni ile tüm yargılama giderlerinden

muafiyet diye bir durum söz konusu değildir. Kadının malvarlığı hakkında araştırma yapılacak, çeşitli kurumlara yazışmalar yapılacak ve hakim adli yardım kararını verecektir.

Uygulamada çoğu kez kadının taşınmaz malvarlığı oluşu ya da asgari ücret seviyesinde maaşının oluşu adli yardım talebinden yararlanamayacağı gibi yanlış bir kanı oluştursa da hakim kadının üzerinde malvarlığı oluşunu ya da asgari ölçüde maaşının oluşunu adli yardım talebinin reddi gibi değerlendirmeyecek, bilakis talebi kabul edebilecektir. Adli yardımdan yararlanma talepleri malvarlığı yönünden biraz daha farklı ve kapsamı geniş olarak yorumlanmaktadır. Kadının dava açmak için üzerine kayıtlı olan tek taşınmazını satmak gibi hayatın olağan akışına uygun olmayan bir durum hukuk düzeninde kabul edilemez.

DENGE VE DEĞERLENDİRME

Kadın-erkek eşitliğini sağlama yönünde yeni HMK'da da adli yardım kurumuna yer verilmiş olması, elbette HMK'nın gider avansını peşin olarak yatırılması zorunlu şartının önünde kadını koruyucu bir kalkandır diye algılıyoruz. Bu anlamda bir denge kurulmuştur ve peşin gider avansı kavramının korkutuculuğunu aza indirmektedir. Kadının tüm haklarını maddi engellere takılmadan sağlıklı bir şekilde yargılama makamları önüne taşınması açısından adli yardım kurumunun işlerliğinin kazandırılması daha da olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Bir taraftan da 'paran yoksa adalet yok' gibi genelgeçer söylemler açısından değerlendirildiğinde adli yardım talebi reddedilmiş ve buna rağmen dava açmaya parası olmayan kadınlar için HMK nasıl bir formül geliştirmiştir, HMK'da böyle bir formül bulamıyoruz. Gider avanslarının kesin süreler içerisinde yatırılması gerekliliği ve adli yardım taleplerine dar bir çerçeveden bakan ve nihai kararı da verecek olan hakim olduğu düşünülürse bu durumda ne yapılabilecektir.

Örneğin, Şiddet gören ve koruma talebi ile mahkemeye başvuran KADIN için gider avansını peşin yatırmak gerekiyor denilse ve ödeme gücünden yoksun olan kadın avansı yatıramazsa, koruma yasasının önemi var mıdır?

HMK bu durumlara bir formül getirememiştir.

Sonuç olarak her ne kadar yargılamanın hızlandırılması ve usul ekonomisi ilkelerini temel alan bir HMK'mız oldu ise de ödeme gücünden yoksun olan kadın ve kadının savunma hakkı açısından ya da daha doğru bir tabir ile kadının insan hakları açısından, usul ekonomisinin yanında kadının da ekonomisini gözeten ve kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldıran bir HMK'ya sahip olmadığımız kanaatindeyiz.

Nerede kadının insan hakları?